

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Om noen praktiske spørsmål i tospråklig leksikografi

Forfatter: Helgi Haraldsson

Kilde: Nordiska Studier i Lexikografi 9, 2008, s. 219-228
Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, Akureyri 22.-26. maj 2007

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Om noen praktiske spørsmål i tospråklig leksikografi

The article discusses the relation between conventional textbooks of grammar, dictionary grammars and grammatical information in the lemma list section (the dictionary proper) in a bilingual dictionary. The treatment of synonym groups is also commented upon.

Particular attention is given to grammatical categories that exist only in one of the two languages involved, such as the definite article in Nordic languages versus Russian and other Slavic languages, the aspect category in the latter which is absent in Nordic languages. It is important that these differences are clarified and explained as meticulously as possible by concrete indications and examples of use. Instances of this are shown, e.g. the problem of translating examples containing the only Russian past tense into Germanic languages which possess a number of past tenses, e.g. the choice between "aoristic" and "perfectivic" meaning of the Russian perfective past tense.

Furthermore it is of paramount importance not to overlook differences in the meaning structure and extension (range of meanings) of the source language lemma and its primary equivalent in the target language. A comparison of the solution of such problems in three different dictionaries is presented.

The use of a certain category, existing in both source and target language, may reveal subtle differences not to be ignored. An instance of this is a specific use of the grammaticalized definite article in Norwegian and Icelandic, an idiosyncrasy that is not heeded in textbooks. Needless to say, it is practically impossible to cover all the above-mentioned differences by examples in every concrete case, and *ad hoc* solution must be applied to a great extent.

1. Grammatikkens kår i en tospråklig ordbok

Et av de spørsmål som alltid står på dagsorden når en tospråklig ordbok skal lages, er hvilke grammatiske (morfologiske og syntaktiske) opplysninger ordboken skal formidle til begge målgrupper og, ikke minst, hvordan. Dertil kommer informasjon om stil, distribusjon, diverse konnotasjoner o.m.a.

Jo mindre en tospråklig ordbok er, desto mer må den stole på at brukeren er tilstrekkelig bevandret i grammatikk til å klare seg uten eksplisitt informasjon av nevnte type; i høyden angis lemmaenes ordklasse. I praksis utgjør dette et paradoks, fordi (biskopale) lommeordbøker gjerne brukes av nybegynnere. Slike brukere, spesielt i de tilfeller der ordboken brukes til tekstproduksjon på fremmedspråket, er da ikke i stand til å aktivisere bokens leksikalske opplysninger på en adekvat måte.

I mellomstore verk av denne typen er spekteret av valgte løsninger enormt. Man får inntrykk av at det er vanskelig å finne to ordbøker med identisk løsning

på nevnte spørsmål. Dessuten dikterer mål- og kildespråkets karakter en spesiell ad hoc tilnærming i hvert enkelt tilfelle. Jo større typologisk forskjell mellom de to språk, desto mer kompliserte løsninger. Disse bøker omfatter som regel ikke en ordboksgrammatikk eller bare en meget primitiv sådan. Også her forutsettes tilstrekkelig opplæring hos brukerne.

Store tospråklige ordbøker som f. eks. V. Berkovs *Russisk-norsk ordbok* (RNO, 1987 og 1994) og *Stor norsk-russisk ordbok* (SNRO, 2003 og 2005) tilstreber maksimal informasjon på et minimum av plass, noe som innebærer et kodesystem med henvisninger til en skreddersydd ordboksgrammatikk. Det er nettopp denne ordbokstypen som de mest avanserte brukerne benytter seg av.

Fremtidens nettbaserte ordbøker behøver ikke å ta hensyn til plass. Dessuten har slike bøker tekniske muligheter som bare i beskjeden grad er tilgjengelige for papirbaserte ordbøker (f.eks. bruk av diverse farger, mangfold av lenkekjeder o.m.a.).

2. Hvordan skal grammatiske opplysninger formidles?

Til og med i store ordbøker av den type som ble nevnt i 1 ovenfor (RNO og SNRO), er spørsmålet om forholdet mellom den grammatikk brukeren forutsettes (ideelt) å ha tilegnet seg og ordbokens grammatiske og kombinatoriske opplysninger, brennaktuelt.

Det er tre måter å gi denne informasjonen på. Den kan gis eksplisitt, herunder vha. vanlige standardforkortelser, eller via kodesystem, som f.eks. med bøyningskoder som viser til ordboksgrammatikk, som i RNO, SNRO og *Russisk-islandsk ordbok* (RIO, 1996).

Den tredje måten er den vanskeligste, dvs. informasjon innebygget i brukseksempler med hovedvekt på det kontrastive aspekt. I vellykket og gjennomtenkt form er denne metoden brukervennlig og informativ på et enkelt og direkte vis og bør følgelig tilstrebes i den grad plasshensyn tillater. Et konkret eksempel fra russisk der brukseksempler kan støtte opp om tilegnelsen av fremmedartede konstruksjoner, er upersonlige setninger og passivekvivalerende konstruksjoner versus vanlig passiv i nordiske språk.

I en papirbasert ordbok er det viktig å lage mest mulig ”tettpakkede” brukseksempler, dvs. å mestre kunsten å ”slå flere fluer i én smekk”.

Brukseksempler er en av de viktigste komponentene i en adekvat tospråklig ordbok. De skal gi begge målgrupper verdifull informasjon, gi de kodede grammatiske og syntaktiske opplysningene ”kjøtt på beina”, demonstrere kombinabilitet, grammatiske egenskaper, karakteristiske ordforbindelser og kollokasjoner. I denne sammenheng er det viktig å understreke forskjellen mellom brukseksempler i tospråklige ordbøker og enspråklige ordbøker for morsmålsbrukere. I de sistnevnte går man ut fra at brukeren er godt kjent med det typiske, vanlige, og at dette ikke trenger noen utdypning. Tvert imot representerer brukseksempler

i en enspråklig ordbok gjerne perifere betydningsnyanser, spesielle, idiomatiske uttrykk som en vanlig bruker kan tenkes å trenge forklaring av. Det er fare for at en uerfaren ordboksforfatter ukritisk vil kopiere slike eksempler selv om de har lite å bestille i en tospråklig ordbok og i verste fall kan forvrengte resepsjonsbrukerens oppfatning av leksemet og dets funksjon. Dette var et aktuelt problem for oss redaktører under utarbeidelsen av "Stor norsk-russisk ordbok" der manusforfatterne, de fleste uerfarne, i hovedsak støttet seg til de enspråklige kildene *Norsk illustrert ordbok* og *Norsk bokmålsordbok*.

I en tospråklig ordbok er det derimot de typiske kombinatoriske sider ved både lemma og ekvivalent som må belyses, valens i vid forstand, herunder kasus- og preposisjonsbruk.

I ordbøker mellom beslektede og typologisk ensartede språk er problemet med grammatisk og kombinatorisk informasjon forholdsvis uproblematisk. Germanske (og til dels romanske) språk har verbale fortidsformer som i stor grad tilsvarende, de har alle grammatikalisert bestemthet. Likevel er brukseksempler viktige her nettopp for å belyse forskjeller i bruk av dette fellesgods, f.eks. bruk av bestemte former i svensk og engelsk, norsk og islandsk (jf. avsnitt 8). Hvor og hvordan skal kunnskap om slike fenomener formidles? I en (kortfattet) grammatisk skisse, i eksempler ved de mest aktuelle ordene eller (helst) begge deler? Til sammenligning kan det nevnes at selv om tysk gjengivelse av nordisk inkluderende perfektum og pluskvamperfektum er grundig behandlet i lærebøker, vil en oppfølging av dette i form av sporadiske brukseksempler være pedagogisk tjenlig.

Mange praktiske spørsmål er knyttet til bruk av eksempler: Skal man - mest av plasshensyn - prioritere pronomener som aktører i brukseksemplene? Hvis ja, hvilke? Hvilke verbformer er å foretrekke i brukseksempler, hvilke tidsformer?

I ordbøker mellom beslektede språk med lik grammatisk (og til dels lik syntaktisk struktur) er disse spørsmål mindre aktuelle. Likevel kan brukseksempler her spille en viktig rolle i klargjøring av eventuelle forskjeller i f.eks. bruk av bestemte former, av preteritum versus perfektum, o.m.a. Mer om dette senere.

3. Grammatiske kategorier

Det er mellom språk i ulike familier og/eller med ulik grammatisk og typologisk struktur at det stilles størst krav til forholdet mellom forutsatt grammatikkunnskap og formidling i selve ordboken. Her er det særdeles viktig at de forskjeller som det er vanskeligst for språkstudenten å beherske i mest mulig grad belyses vha. brukseksempler i ordboksartiklene, selv om de utgjør et selvskrevent innslag i de angjeldende lærebøker og grammatikker.

For de fleste slaver vil bestemthet og verbets mange fortidsformer i nordiske språk representere slike kategorier. Når det gjelder syntaks viser det seg f. eks.

at det er vanskelig for folk med slavisk morsmål å tilegne seg visse ufravikelige regler om omvendt nexus i skandinaviske språk.

For personer med nordiske språk som morsmål representerer til gjengjeld den slaviske verbalaspekten, retningskategorien (ofte upresist kalt for ”bevegelsesverb”) og uttrykk for bestemthet i språk der den ikke er grammatikalisert, et evig hodebry.

Mangeårig pedagogisk virksomhet har overbevist meg om at selv grundig teoretisk grammatisk opplæring ofte svikter når det kommer til praktisk anvendelse i tekstproduksjon. Derfor skal en avansert ordbok mellom slike språk hyppigst mulig minne brukerne om de vanskeligste forskjellene språkene imellom og demonstrere riktige løsninger. Men her er det mange skjær i sjøen.

4. Synonymer

Ett av de problemer som gjør krav på spesiell oppmerksomhet, er behandlingen av synonymrekker.

Altfor ofte ser vi at et lemma A oversettes med en rekke synonymer på målspråket uten skikkelig spesifisering. Denne samme ramsen gjentas så som ekvivalenter til flere, kanskje alle av As synonymer i kildepråket.

For det første er 100% synonymer en sjeldenhet. Forskjellene kan gjelde betydningsnyanser, distribusjon, stilart o.m.a. Et ord (i en rekke av synonymer) i språk A som betydningmessig svarer nokså nøyaktig til en ekvivalent i språk B, kan ha vidt forskjellig hyppighet, stilverdi, o.m.a.

Adekvat behandling av synonymer i tospråklige ordbøker forutsetter tilgang til avanserte synonymordbøker i begge språk, der betydning, stilart, distribusjon osv. redegjøres for på en tilfredsstillende måte. Synonymordbøker der alle disse hensyn er tilstrekkelig ivaretatt i alle henseende, er dessverre en sjeldenhet. Her må vi konstatere at russisk leksikografi er blant dem som er kommet lengst på dette området (se forøvrig Haraldsson 1995).

5. Slaviske versus nordiske verbformer i brukseksempler

Tilbake til morfologi. Som eksempel på problematikken kan vi ta følgende russiske setning med perfektivt preteritum av verbet ”komme opp, spire”:

(1) Огурцы взoшли (Ogurcý vzošl¹)

Avhengig av sammenhengen kan dette oversettes med:

- a) Agurkene kom opp (aoristisk betydning)
- b) Agurkene er *eller* har kommet opp (perfektivisk nåtidsbetydning)
- c) Agurkene var *eller* hadde kommet opp (perfektivisk fortidsbetydning)

1 Ordtrykk markeres i transkripsjonen, som gis i parentes

- d) Agurkene hadde kommet opp (f. eks. *tidligere enn vanlig*) (pluskvamperfektum).

Et annet eksempel med aspektparet одеваться (odevát'sja, imperfektiv) og одеться (odét'sja, perfektiv) 'kle på seg':

- (2) она оделась тепло (oná odélas' tepló) (perf. preteritum)
- 'hun tok på seg varme klær' (aoristisk preteritum, handlingsbeskrivelse, ordrett: "hun kledde seg varmt (teplo) ")
  - 'hun har på seg {har tatt på seg} varme klær' (perfektivisk preteritum, tilstandsbeskrivelse)
  - 'hun hadde på seg {hadde tatt på seg} varme klær' (perfektivisk pluskvamperfektum)
- (3) она одевалась тепло (oná odeválas' tepló) (imperf. preteritum)
- 'hun pleide å ha {ta} på seg varme klær', dvs. 'hun gikk (vanligvis) varmt påkledd' (iterativt preteritum)
  - 'hun var i ferd med {holdt på å ta på seg varme klær' (durativt preteritum)

Det er innlysende at en oversettelse av disse og liknende brukseksempler aldri kan bli uttømmende.

I Valerij Berkovs prisbelønte *Russisk-norske ordbok* (RNO) har vi f.eks. under delbetydning 8 til lemmaet спустить (spustít') 'slippe (ut) o.m.a.' eksemplet: шина спустила (šína spustíla) 'ringen har gått ned {mistet lufta, er blitt flat}'. Her velger Berkov m.a.o. perfektivisk perfektum som ekvivalent, selv om betydningen like godt kunne vært 'ringen hadde gått ned {mistet lufta, var blitt flat}', dvs. perfektivt pluskvamperfektum, eller 'ringen gikk ned {mistet lufta, ble flat}', dvs. aoristisk preteritum.

Hvilke retningslinjer skal man så følge ved oversettelse av brukseksempler i preteritum, især perfektivt? Alternativene er:

- (4)
- å alltid bruke samme konstruksjon som ekvivalent
  - å velge subjektivt en ad hoc-konstruksjon i hvert enkelt tilfelle

I visse tilfeller peker ett alternativ seg ut, f.eks. vil betydningen av живого места на нём не осталось (živógo mésta na něm ne ostálos') (intransitivt verb) som oftest være perfektivisk 'han var mørbanket', mens живого места на нём не оставили (živógo mésta na něm ne ostávili) (transitivt verb) i de aller fleste tilfeller være aoristisk 'han ble mørbanket, de slo ham helseløs'.

6. Generelle retningslinjer for brukseksempler

Mange med forkjærlighet for klare retningslinjer vil foretrekke alternativ (4) a)

ovenfor som det metodisk mest akseptable. Jeg mener det er et pedagogisk tvilsomt standpunkt. Ordboksbrukeren bør i eksemplene få demonstrert hele spekteret av en konstruksjons betydninger, selvfølgelig ikke alle i hvert enkelt tilfelle, men valget av konstruksjon bør variere. Hyppige kongruensfeil hos nybegynnere i russisk av typen hankjønnsform av verb i preteritum når subjektet er hunkjønn, kan skyldes klar dominans av maskulinum i eksempler både i de lærebøker og ordbøker studentene er avhengige av.

Ordboksforlaget Russkij jazyk i Moskva hadde f.eks. som regel å prioritere det maskuline personpronomenet он (on) 'han' i brukseksempler. Dette var nærmest et påbud til ordboksforfattere, og mens undertegnede hadde kontrakt med dette forlaget under utarbeidelsen av Russisk-islandsk ordbok, fikk jeg reprimande for ikke å følge dette påbudet. Dette valgte jeg å ignorere ikke bare ut fra ønsket om mest mulig variasjon, men også av følgende grunn: Et vesentlig argument i favør av hunkjønnspronomen er at nominativ og akkusativ av pronomenet *hann* faller sammen i islandsk. *Hann langar* 'han vil, han ønsker' kan (og høyst sannsynlig vil) av en utlending oppfattes som vanlig nexus: subjekt (*nom.*) – verbal, mens *hana langar* 'hun vil, hun ønsker' røper med all ønskelig tydelighet at verbet er upersonlig og at det logiske subjektet står i akkusativ. Slike eksempler er det mange av i islandsk.

7. Medium. Passiv. Adjektiver

Mange russiske verb med postfikset -ся (-sja) kan ha flere betydninger. De kan evt. svare til

- s-form/medium av nordiske verb i passiv
- og/eller resiprok betydning
- refleksive verb

Man må være på vakt for å få med begge (evt. alle) betydninger, jf. verbet мазаться (mázat'sja) i RIO:

мазаться *нсв* 1. (*начкаться*) *lita*³, *káma*³} frá sér 2. *св из-* (*начкаться*) (*чем-л. - í e-u*) *atast*³, *makast*³, *kámast*³} út, *skitna*³, *verða*^Δ *kámugur*^{5c}, *ata*, *klína*, *sóða*, *maKa*³} sig út (*себя*) 3. *св на-, по-* (*T*) *bera*^{Δb}, *smyrja*^{1b}} á sig *A*; *mála*³ sig (*краситься*).

I RNO kommer dette ikke klart til syne. I RED nøyer man seg med å oversette de to refleksive betydningene mens 3. delbetydning henviser til det transitive verbet:

3. *сград.* к мазать 1, 2, 3,

dvs. *passiv* til delbetydning 1, 2 og 3.

Liknende sammenfall mellom personlig og inanimat referent i russisk preger visse adjektiver. I RNO trakteres adjektivet **neumélyj** slik:

неумелый *prl* ùøvd, ùerfaren (*неопытый*); kløsset(e), kèitet(e), klønet(e) (*неуклюжий*).

Av dette fremgår klart at de to første ekvivalentene refererer til personer, de øvrige kan også referere til inanimat referenter, både på russisk og på norsk. På islandsk derimot må man forklare forskjellige bruksfelt eksplisitt, jf. RIO:

неумелый *prl* klaufskur⁵; óreyndur⁵ (*неопытный*); klaufalegur^{5c} (*о движениях и т.п. 'om bevegelser o.l.'*).

Også i dette tilfelle oppviser RED en krevende korthet:

неумелый clumsy; (*о человеке - т.ж. 'om personer - også'*) unskilful.

Dvs. *clumsy* kan brukes både om personer og andre referenter.

Under arbeidet med RIO viste det seg at i tallrike tilfeller brukte islandsk et adjektiv på *-legur* om inanimat referenter, men et adjektiv (av samme rot) uten *-legur* om personer (og evt. andre animata), noe som krevde en permanent årvåkenhet i og med at russisk bruker samme adjektiv(er) i begge typer tilfeller.

8. En særegenhet ved bestemthet i islandsk

Jeg vil nå drøfte en særegenhet ved bestemthet i islandsk som etter min mening fortjener grundig behandling både i lærebøker i islandsk for utlendinger og i tospråklige ordbøker der islandsk er involvert.

Bestemthet i islandsk uttrykkes bl.a. vha. følgende konstruksjon:

- a) Tilstedsadverb + bevegelsesverb + preposisjon + stedssubstantiv uten artikkel.
- b) Påstedsadverb + handlings- eller eksistensialverb + preposisjon + stedssubstantiv uten artikkel.

Substantivene det her er tale om refererer til bestanddeler av nærmiljøet til en bestemt gruppe eller (mikro)samfunn. Når en slik gruppe mennesker omtaler sitt felles nærmiljø og alt dette miljøet består av, har fellesnavnet for hver av disse enhetene bare én bestemt referent, og i konstruksjoner av nevnte type brukes ubestemt form på linje med egennavn. Den adverbiale bestemmelsen fungerer som bestemthetsmarkør.

Når familiemedlemmer snakker om sitt eget kjøkken, heter det f.eks.: *hún er frammi í eldhúsi* 'hun er på kjøkkenet'; *hún fór fram í eldhús* 'hun gikk ut på kjøkkenet'; videre: *pabbi fór inn í stofu* 'far gikk inn i stua'; *Einar fór niður {er niðri} í*

kjallara 'Einar er gått ned {er nede} i kjelleren'; *bíllinn stendur úti á hlaði* 'bilen står på gårdsplassen'; *fundurinn verður uppi í samkomuhúsi* 'møtet blir holdt i samfunnshuset'; *það situr hrafn uppi á þaki* 'det sitter en ravn på taket (vårt)'; *krakkarnir eru að leika sér niðri í fjöru* 'ungene leker nede i fjæra'; *rollurnar stukku upp í hlið* 'sauene sprang opp i skråningen'; *þeir eru að vinna inni í frystiklefa {frammi í móttöku}* 'de driver og jobber inne i fryserommet {i (fiske)mottaket}'. I alle disse eksemplene er det tale om "vårt kjøkken", "vår fjære", "vårt samfunnshus" osv. Dette vil også gjelde i beretninger der narratøren betrakter et slikt miljø fra innsiden, f. eks. som gjest: *hún stóð upp og fór fram í eldhús* 'hun reiste seg og gikk ut på kjøkkenet'.

Uten adverbial bestemmelse kommer bestemt form til anvendelse: *við ætlum að mála eldhúsið* 'vi har tenkt å male kjøkkenet', *það þarf að gera við þakið hjá okkur* 'taket vårt må repareres' osv.

Denne gruppen substantiver omfatter det meste av et hus eller en leilighets interiør, alle rom og deres deler: gulv, vegg, vindu, vinduskarm osv; møbler som f.eks. bord, skap, kjøleskap o.l.; "individualiserte" deler av nærmeste omgivelser og arbeidsplass: tun, gate, eng, port, kolle, skråning, elv, bekk; fjøs, stall, låve; (kjøkken)hage; fjell, skog (sic!), o.m.a. Denne foreteelsen er på ingen måte marginal, den er hyppig og karakteristisk for dagligtalen og bør følgelig ikke ignoreres i lærebøker og helst ikke i ordbøker heller.

Det er vanskelig å anslå antallet slike substantiver, men det er i hvert fall flere titall av dem og gruppen er ikke klart avgrenset. Det ville være meget plasskrevende i en ordbok der islandsk er mål- eller kildespråk å gi eksempler på på denne uttrykksmåten for bestemthet ved hvert enkelt av disse ord. En mulighet er å velge et egnet ord som representant for denne gruppen substantiver etter prinsippet "en for alle" (jf. Svensén 1987 : 152-153) med henvisning til dette fra de øvrige. Dette prinsippet er et grep som bl.a. RIO, RNO og SNRO gjør utstrakt bruk av. Også denne måten å formidle denne islandske særegenheten på er problematisk pga. hvor uensartede de angjeldende substantiver er og hvor mange verb og adverbialer det kan være tale om.

Så vidt jeg har kunnet erfare, er denne bestemthetstypen i islandsk lite påaktet i lærebøker, enn si i ordbøker. Den nevnes i Einarsson (1945 : 115): "Unlike English, Icelandic often has no article with generic nouns, with place names that borders on proper nouns, with names of parts of the human body, parts of a house, parts of a ship, and with certain collective words." Blant Einarssons eksempler er *Frammi í stofu* '(out) in the parlor' men uten at sammenhengen med stedsadverbialet understrekes. Einarssons øvrige eksempler er mer idiompregede og isolerte.

9. Defekte verb i ordbøker

Så vidt jeg vet, gir ikke eksisterende islandske ordbøker (hverken enspråklige eller tospråklige) noen opplysninger om defekte islandske verb, skjønt dette er

av ikke ubetydelig praktisk betydning. At et ord har defekt bøyning, har lakuner i sitt paradigma, er en relevant opplysning både i enspråklige og tospråklige ordbøker.

Som eksempler på defekte islandske verb kan vi velge de tre homonyme verbene: *valda I*, *valda II*, *valda III*. Det første er et helt regelmessig verb og vi ser bort fra det. *Valda II* har betydningen 'forårsake' og bøyes sterkt, pres. 1. pers. *veld*, pret. *olli*. *Valda III* betyr 'greie, klare; løfte'. Det bøyes som *valda II* men mangler preteritumsformer i moderne islandsk. Man kan si *hún veldur (ekki) verkefninu* 'hun klarer (ikke) oppgaven', men det går etter mitt skjønn ikke an å si (i preteritum) **hún olli ekki verkefninu*. Et annet eksempel er verbet *látast* som i betydningen 'gi seg ut for; late som' er vanlig sterkt verb. *látast* i betydningen 'dø' savner derimod presensformer. Til gjengjeld mangler *ólátast* 'bråke' (om barn) preteritum og perfektum partisipp. Man tyr som regel til durativ: *börnin voru að ólátast úti í garði* 'barna boltret seg høylydt i hagen'.

Det er innlysende at opplysninger om slike forhold i høyeste grad er relevante for ordboksbrukere.

10. Konklusjon

Konklusjonen på ovenstående er følgende: Gjengivelse av og opplysninger om divergerende grammatiske forhold mellom språk i en tospråklig ordbok avhenger av en rekke faktorer og må løses ad hoc i hvert enkelt tilfelle. Slike faktorer er f.eks. ordbokens størrelse, språkernes slektskap og typologiske likheter, og – ikke minst – om boken er monodireksjonal eller bidireksjonal. Det er innlysende at en nettbasert ordbok har muligheter som aldri kan bli aktuelle i sin fulle bredde for en papirutgave med hensyn til løsninger på denne typen spørsmål.

Anvendt og sitert litteratur

- Einarsson, Stefán 1945: *Icelandic. Grammar. Texts. Glossary*. Baltimore: The John Hopkins Press.
- Haraldsson, Helgi 1995: Plasshensyn i tospråklige ordbøker. I: *Nordiske studier i leksikografi III*, 185–194.
- Kress, Bruno 1982: *Isländische Grammatik*. Leipzig : Verlag Enzyklopädie.
- Новый объяснительный словарь синонимов русского языка* (ред. Ю. Д. Апресян). «Языки русской культуры». Moskva. Første hefte 1999, Annet hefte 2000.
- RED = *Russian-English Dictionary*. Moscow: «Soviet Encyclopaedia» Publishing House 1965.
- RIO = Haraldsson, Helgi 1996: *Rússnesk-íslensk orðabók*. Reykjavík: Nesútgáfan..
- RNO = Berkov, Valerij 1994: *Russisk-norsk ordbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- SNRO = Berkov, Valerij et al. 2003: *Stor norsk-russisk ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Svensén, Bo 1987: *Handbok i lexikografi*. Esselte Studium.TNC. Stockholm.

228 HELGI HARALDSSON

Helgi Haraldsson
Prof. Emeritus, f. 1938
Otto Ruges vei 84 B
NO-1361 Østerås
helgi.haraldsson@ilos.uio.no